

حوزهٔ زبان و ادبیات فارسی شامل دو بخش «زبان» و «ادبیات» است. زبان وسیلهٔ بیان مقصود است، حال آنکه ادبیات از آن فراتر می‌رود و احساس و عاطفه و تخیل ادبی را بیان می‌کند. آموزش زبان بر چهار مهارت زبانی گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن تأکید دارد و ادبیات جنبهٔ هنری زبان را شامل می‌شود. زبان، فرایندی است که از درک و دریافت سخن آغاز می‌شود و به تولید کلام معنادار می‌انجامد. زبان در بستر تجربیات ارتباطی طبیعی، بیشتر و بهتر آموخته می‌شود. لذا مهارت‌های ادراکی و تولیدی زبان و قانون‌مندی‌های زبانی شامل تلفظ کلمات، ساخت کلمات و ساخت دستوری، از طریق کسب تجربیات واقعی، وابسته به

موقعیت‌های فرهنگی دانش‌آموزان صورت می‌گیرد. این امر خصوصاً در سال‌های اولیه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ادبیات همان زبان است با ساحت افزودنی، در ادبیات روابط ویژه‌ای در واژگان، صرف، نحو و آواهای زبان آفریده می‌شود. ادبیات جلوه‌بارز و بی‌همتای فردی و خلاقانه کاربرد زبان است. بنیاد ارتباط انسان با دیگران بر زبان است و از آن برای هدف‌های گوناگون استفاده می‌شود، از جمله برای برآوردن نیازهای روزمره، اثرگذاری بر افکار و رفتار دیگران، ایجاد تفاهم در روابط اجتماعی، انجام تحقیق و کسب اطلاعات، آشنایی با پیشینه فرهنگی، حفظ آداب و رسوم قومی - محلی، احساس تعلق و ایجاد هویت ملی، قدرت بیان عقاید شخصی، دریافت ایده‌ها و افکار، بیان تخیلات و بدیعه‌گویی و دادن اطلاعات در زمینه‌های گوناگون؛ بسیاری از این اهداف از طریق کارکرد اجتماعی زبان و برخی ناشی از کارکرد اندیشگانی آن است.

اهداف دوره‌های تحصیلی

۱- کسب و تقویت مهارت‌های ادراکی (گوش دادن، خواندن) و مهارت‌های تولیدی (سخن گفتن، نوشتن) و توانایی درک، تحلیل و نقد متون.

دوره دوم متوسطه	دوره اول متوسطه	دوره دوم ابتدایی	دوره اول ابتدایی
ماهرانه گوش می‌کند، سخنان احساسی را از سخنان متقاعدکننده تشخیص می‌دهد و اطلاعات را با توجه به اعتبار آنها و شواهدی حاکی از عواملی مانند سوگیری نقد و تحلیل می‌کند.	پیام‌های کلامی و غیرکلامی، اهداف و دیدگاه‌های گوینده را درک و تفسیر می‌کند.	در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره، با دقت به گفته‌های دیگران گوش می‌دهد و اطلاعات صریح و ضمنی سخن آنان را درک، یادآوری و بیان می‌کند.	توجه و تمرکز شنیداری خود را از نظر زمان، یادآوری و درک شماری از اطلاعات صریح و ضمنی، افزایش می‌دهد.
در سازماندهی، طرح‌ریزی و ادامه گفت‌وگو در انواع موقعیت‌های رسمی و غیررسمی نقش‌های گوناگون می‌پذیرد.	در موقعیت‌های مختلف به صورتی هدفمند در بحث‌ها مشارکت می‌کند و نسبت به بسط و گسترش موضوع بحث حساسیت نشان می‌دهد و اعلام نظر می‌کند.	در گفت‌وگوها می‌تواند نظر شخصی خود را درباره موضوعات مختلف بیان کند.	در گفت‌وگوها شرکت می‌کند و آداب و قواعد گفت‌وگو و بحث را رعایت می‌کند.
فکروانه و هدفمند می‌خواند و عناصر سازهای و روابط بین متنی و درون متنی یک متن را کشف و تحلیل کند.	ساختارهای متنی متفاوت را تشخیص می‌دهد و سرعت خواندن و مطالعه را متناسب با هدف و منظور خود تغییر می‌دهد و برای درک بهتر آن را بازخوانی می‌کند.	متناسب با نوع متن، لحن خواندن خود را انتخاب می‌کند.	متون ساده و کوتاه را با سرعت، دقت مناسب می‌خواند.
با نگاه انتقادی نسبت به اشعار، نمایش‌نامه‌ها و رمان‌ها، مختصات مضمونی، ساختاری و زبانی آنها را بر اساس دانش‌های ادبی خود، بیان می‌کند.	در متون داستانی، روابط اجزای جمله، شخصیت‌ها، مضمون اصلی، جزئیات، توالی وقایع و رویدادها و روابط علت و معلولی را درمی‌یابد.	با خواندن یک متن ادبی، بخش‌های آن و شیوه پروراندن موضوعات را تشخیص می‌دهد.	ایده‌های صریح و بخشی از اطلاعات ضمنی متن نوشتاری و تصاویر آن را در می‌یابد.
از منابع اطلاع‌رسانی (کتاب، مجله، ...) و فناوری در دسترس (انواع نرم‌افزارها و لوح فشرده متناسب با سطح خود) به عنوان منابعی برای کسب اطلاعات و سرگرمی استفاده می‌کند و درباره آنها سخن می‌گوید و می‌نویسد.	با استفاده از رسانه‌های متعدد (چاپی یا دیجیتال)، کتاب می‌خواند و درباره محتوای آنها صحبت می‌کند.	کتاب‌ها و مطالب خواندنی گوناگون را به منظور کسب اطلاعات و سرگرمی برمی‌گزیند، می‌خواند و تجربه خویش را در این زمینه ابراز می‌کند.	به کتاب و کتاب خوانی علاقه پیدا می‌کند و درباره موضوعات مختلف آن صحبت می‌کند.
مهارت درست‌نویسی زبان معیار و محاوره را به دست می‌آورد و در بسترهای نوشتاری روزآمد (وسایل ارتباطی و رسانه‌های مجازی و برخط) از زبان فارسی به‌طور صحیح استفاده می‌کند.	از فناوری‌های در دسترس برای نوشتن استفاده می‌کند و نیازهای زندگی روزمره خود را برطرف می‌کند.	با خط تحریری آشنا می‌شود و با توجه به الگو، اصول زیبانویسی را رعایت می‌کند.	خوانا می‌نویسد و نسبت به درست نوشتن املائی کلمات حساس است.

دوره دوم متوسطه	دوره اول متوسطه	دوره دوم ابتدایی	دوره اول ابتدایی
با توجه به مخاطب و هدف خود - مانند مقاصد شخصی (خاطرات)، مقاصد اجتماعی (دعوتنامه، یادداشت‌های تشکر، نامه‌های دوستانه)، مقاصد تجاری (نامه‌های اداری، تقاضانامه)، مقاصد تحصیلی (گزارش‌ها، مقاله‌های کوتاه، تحلیل‌ها و نقدها، خلاصه‌نویسی‌ها) - قالب مناسبی برای نوشته خود برمی‌گزیند.	انواع بندهای (پاراگراف‌های) روایی، توصیفی، توضیحی را که دارای یک فکر و نظر اصلی است، می‌نویسد و در متن‌های انشایی (چندبندی) ارتباط موضوعی درون و برون بندی را رعایت می‌کند.	متنی ساده و منسجم با ساختار مناسب می‌نویسد.	دیدگاه‌ها و افکار خود را می‌نویسد و رخداد‌های اطرافش را توصیف می‌کند.

۲- آشنایی با ابعاد زیبایی شناختی ادبیات و پرورش ذوق آفرینش‌گری و قریحه ادبی

دوره دوم متوسطه	دوره اول متوسطه	دوره دوم ابتدایی	دوره اول ابتدایی
وزن‌های متداول شعر فارسی را به صورت سماعی تشخیص می‌دهد.	تفاوت و تشابه برخی آهنگ‌های رایج شعر نوجوان را به صورت سماعی تشخیص می‌دهد.	مهارت‌های اولیه مرتبط با «لحن و آهنگ شعر» را به کار می‌گیرد.	با شناخت مقدماتی از «لحن و آهنگ شعر» نسبت به اشعار و آهنگ آنها واکنش نشان می‌دهد.
ذوق ادبی خود را پرورش می‌دهد و با بهره‌گیری از آن، افکار خود را در یکی از گونه‌های ادبی، ارائه می‌دهد.	با بهره‌گیری از قدرت تخیل، تجسم و ایده‌پردازی، در یکی از گونه‌های ادبی، اثری خلق می‌کند و ابعاد زیبایی شناختی آن را توصیف می‌کند.	مهارت‌های اولیه مرتبط با «تخیل شاعرانه» و «قصه‌گویی» خود را پرورش می‌دهد و توانمندی‌های مقدماتی داستان‌نویسی و نگارش خلاق را با ایده گرفتن از آثار ادبی مناسب به دست می‌آورد.	داستان‌پردازی می‌کند و دریافت‌ها و احساسات حاصل از دیده‌ها و شنیده‌های خود از جهان پیرامون را، در قالب متنی ساده و ادبی ارائه می‌کند.
با شناخت سطوح تکمیلی دانش‌های ادبی، آنها را در گفتار و نوشتار خود به کار می‌گیرد.	با شناخت سطوح بالاتری از دانش‌های ادبی، آنها را در گفتار و نوشتار خود به کار می‌گیرد.	با افزایش تعداد و گسترش دانش‌های ادبی ساده، آنها را در گفتار و نوشتار خود به کار می‌گیرد.	با «دانش‌های ادبی» ساده آشنا می‌شود، آنها را در گفتار و نوشتار خود به کار می‌گیرد.
با انتخاب و بررسی آثار ادبی، آنها را بر مبنای اصول ادبی و ارزشی مورد نقد قرار می‌دهد و تأثیر آن را بر خود و جامعه ارزیابی می‌کند.	با استفاده از دانش‌های ادبی، آثار ادبیات داستانی و نمایشی را درک و تحلیل می‌کند.	با گزینش ادبیات داستانی و نمایشی در رابطه با زیبایی‌های آنها، با دیگران بحث و گفت‌وگو می‌کند.	با مفهوم واقعی متن (نوشته، فیلم، عکس و...) آشنا می‌شود و دریافت شخصی خود را از یک داستان، شعر، فیلم یا حکایت روایت می‌کند.
به شناخت لازم درباره مهارت‌های ادبی و شیوه مهارت‌آموزی در این مسیر دست می‌یابد.	با جایگاه و اهمیت مهارت‌های ادبی آشنایی پیدا می‌کند و به شاعری و نویسندگی علاقه‌مند می‌شود.	دلایل اهمیت و تأثیرگذاری مهارت‌های شاعری و نویسندگی را می‌شناسد.	نسبت به مهارت شاعری و نویسندگی شناخت اولیه و کلی پیدا می‌کند.

۳- درک نقش ادبیات در رشد و تعالی فردی و اجتماعی انسان، با تأکید بر رسالت ادبیات در شوق آفرینی برای تحقق آرمان‌های جامعه.

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
مفاهیم مقدماتی معرفت دینی را در قالب شعرها و داستان‌های مناسب می‌آموزد و نسبت به این مفاهیم علاقه و گرایش پیدا می‌کند.	ادبیات را مؤثرترین قالب برای انتقال یا بیان مفاهیم متعالی می‌بیند و تلاش می‌کند تا از ظرفیت ادبیات برای بیان آرمان‌ها و همچنین اعتقادات خود استفاده کند.	با مهم‌ترین منابع ادبی حکمت آفرین و معرفت‌افزا آشنا می‌شود و برای افزایش معرفت به این گنجینه مراجعه می‌کند.	با مبانی فکری، معرفتی و حکمی در متون ادبی آشنا می‌شود و با گزینش نقادانه آنها را در تبیین آموزه‌های دینی، اجتماعی و فرهنگی به کار می‌گیرد.
با شعر و داستان مأنوس می‌شود و از عواطف، احساسات و زیبایی‌های متن، لذت می‌برد.	اهمیت مطالعه آثار شاخص ادبی را در ارتقای کیفیت زندگی فردی و اجتماعی، درک می‌کند و می‌کوشد تا از این ظرفیت بهره‌گیرد.	در زندگی خویش، با ادبیات، ارتباط مداوم پیدا می‌کند و آن را برای بیان افکار و ابراز احساسات خود در موقعیت‌های مختلف زندگی به کار می‌گیرد.	با انتخاب و بررسی آثار ادبی بر مبنای اصول ارزشی، ایده‌ها و افکار مختلف را مورد تحلیل، نقد و ارزیابی قرار می‌دهد و عقاید، باورها و احساس خویش را با قدرت بیان می‌کند.
از طریق آشنایی با قالب‌های متنوع شفاهی، دیداری و نوشتاری زبان و ادبیات، دریافت حسی خود و لذت حاصل از آن را بیان می‌کند.	با شناسایی و درک مفاهیم ارزشی قالب‌های متنوع ادبی، محیط زندگی خود را بهبود می‌بخشد و چگونگی تأثیر آن را بر خود توصیف می‌کند.	با انتخاب و بهره‌گیری از آثار ادبی، محیط پیرامون خود را تغییر می‌دهد و تأثیر آن را در بهبود کیفیت زندگی و دستیابی به آرامش روحی و روانی ارزیابی و توصیف می‌کند.	با باور به ظرفیت‌های زبان و ادبیات فارسی به عنوان رمز هویت ملی، قادر است آن را برای رشد مهارت‌های اجتماعی، شخصی، ذهنی، ارتباطی، فرهنگی، مطالعه و پژوهش و ارزش‌های اخلاقی در موقعیت‌های مختلف زندگی به کار گیرد.
از طریق نمونه متن‌های نویسندگان خارجی با برخی از آثار و شخصیت‌های غیر ایرانی آشنا می‌شود.	با مطالعه متن‌های مناسب ادبیات جهان، شناخت دقیق‌تری نسبت به شاعران و نویسندگان جهانی پیدا می‌کند.	نسبت به ادبیات جهان و مفاخر آن به‌خصوص در حوزه ادبیات معنوی و اجتماعی، در سطحی مناسب شناخت پیدا می‌کند.	نسبت به ادبیات جهان، جریان‌ها و مکاتب ادبی به ویژه ادبیات مقاومت و جهان اسلام شناخت مناسب و مؤثری پیدا می‌کند.

۴- باورمندی به اهمیت فرهنگی، علمی، اقتصادی و سیاسی ادبیات و درک کارکرد زبان و ادبیات فارسی و لزوم پاسداشت آن به عنوان زیرساخت هویت اسلامی- ایرانی.

دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
در برخورد با مفاهیم ساده در متون و موضوعات، دریافت حسی خود را از آنها ابراز می‌کند.	با شناخت و درک مفاهیم متون و موضوعات پیرامون خود، چگونگی تأثیر آنها را در زندگی خود توصیف می‌کند.	با بهره‌گیری از دانش‌های ادبی، آداب و رسوم و فرهنگ و ... و... آنها را بر مبنای اصول ارزشی و معیارهای زبان فارسی نقد و تأثیر آن را بر خود و جامعه ارزیابی می‌کند.	با شناخت و آسب‌های ناشی از فرسایش زبان فارسی و تضعیف آن، شناخت کافی پیدا می‌کند و ملزومات حفاظت از زبان فارسی را در ارزیابی متون به کار می‌گیرد.
زبان فارسی را به عنوان عامل درک و فهم و تعامل با دیگران به کار می‌برد.	با درک جایگاه زبان فارسی به عنوان یکی از گنجینه‌های ملی، پذیرش و احساس تعلق خاطر خود نسبت به آن را نشان می‌دهد.	با شناخت مسئولیت خود در پاسداشت زبان و ادبیات فارسی، روش‌هایی را برای صیانت و ترویج زبان و ادبیات فارسی در سطح محلی، ملی و بین‌المللی پیشنهاد می‌کند.	با شناخت شاخص‌های هویت ملی در متون ادبی عملکرد خود را در راستای حفظ و ارتقای آن مورد بررسی قرار می‌دهد.
با شناخت نمادهای ملی در متون ساده ادبی تعلق خاطر خود، نسبت به وطن را نشان می‌دهد.	با مطالعه پیشینه فرهنگی در متون ادبی، قدرت بیان عقاید شخصی خود را پرورش داده و احساس تعلق خود را نسبت به فرهنگ و تمدن ایرانی نشان می‌دهد.	با انتخاب و مطالعه آثار مفاخر ادبیات فارسی، آنها را بر اساس اصول ارزشی و زبان معیار تحلیل و نقد می‌کند و در جهت ترویج و معرفی این آثار می‌کوشد.	